

BLEKINGE ALKOHOLENS SAMHÄLLSKONSEKVENSER

RAMBOLL

OM STUDIEN

Ramboll har på uppdrag av Systembolaget genomfört en studie av alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå. I följande rapport redovisar vi vår kartläggning av alkoholens samhällskostnader och samhällsnyttor under 2017 för Blekinge. Studien syftar till att öka förståelsen för alkoholens samhällskonsekvenser inom en region och identifiera hur konsekvenserna skiljer sig mellan olika regioner.

Eftersom alkoholens konsekvenser är spridda över många delar av samhället har vi kartlagt de områden som har kostnader och nyttor till följd av alkohol i Blekinge.

Vi har räknat på alkoholens:

- kostnader för sjukdomar, skador och missbruk inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten
- kostnader för produktionsbortfall, till exempel till följd av sjukfrånvaro och förtida dödsfall
- kostnader till följd av brottslighet
- inverkan på människors livskvalitet
- ekonomiska spridningseffekter för företag och arbetstillfällen

Figur 1. Exempel på hur alkoholkonsumtion innebär samhällsekonomiska kostnader överallt i samhället

ALKOHOLENS REGIONALA KONSEKVENSER ANALYSERAS PÅ DJUPET

Det saknas tidigare studier om alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på regional nivå, vilket gör följande rapport unik. Många regioner och länsstyrelser följer alkoholkonsumtionen i sitt län, men saknar en bild över vilka kostnader alkoholkonsumtionen medför. Regionerna följer vanligtvis den alkoholrelaterade sjukdomsbördan genom indikatorn *Alkoholindex* som Socialstyrelsen årligen sammanställer. Såväl regioner som länsstyrelser använder Alkoholindex för att följa utvecklingen av folkhälsan i regionen. Men indexet fångar enbart de sjukdomar som enbart uppstår av alkoholkonsumtion. Flera diagnoser som delvis beror på alkoholkonsumtion ingår inte, till exempel flera cancerdiagnoser. Detta resulterar i att kostnaderna underskattas systematiskt.

I denna studie kan vi ge en bild av hela sjukdomsbilden och kostnaderna. Ett exempel på det är att vi inkluderar samtliga diagnoser som i olika grad har att göra med alkoholkonsumtionen, vilket inte är vanligt i andra studier.

ALKOHOLKONSUMTION I BLEKINGE

Invånare i Blekinge konsumerar i genomsnitt 8,47 liter alkohol per person och år (2017). Det är lägre än landet i övrigt. Invånare i Sverige konsumerar i genomsnitt 9,04 liter alkohol per år. Antalet dryckestillfällen i Blekinge ligger i linje med rikssnittet, cirka fem dryckestillfällen per invånare och månad. Samtidigt är intensivkonsumtionen, det vill säga andelen individer som uppger att de konsumerat fler än fem glas vid ett och samma tillfälle under de senaste 30 dagarna, något högre än rikssnittet. I Blekinge uppger 29 procent att de intensivkonsumerat under de senaste 30 dagarna, vilket kan jämföras med rikssnittet på 27 procent.

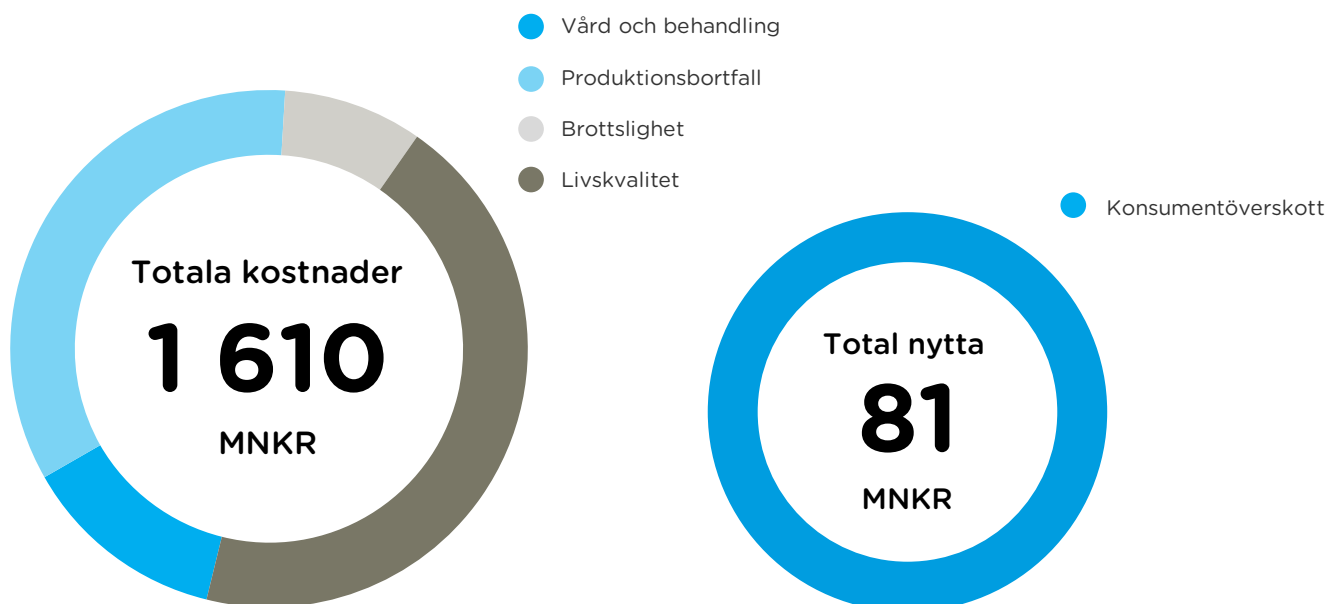
8,47
liter per invånare

29 %
drack mer än 5 glas
de senaste 30 dagarna

Av invånarna i Blekinge har 11,4 procent av männen och 7,2 procent av kvinnorna en riskfylld alkoholkonsumtion. Det innebär att regionen har en relativt låg andel invånare med riskfylld konsumtion. Andelen är tio procent lägre för män och 21 procent lägre för kvinnor än genomsnittet. I Blekinge uppger 17 procent att de inte dricker alkohol, vilket går att jämföra med rikssnittet 16 procent.

De totala kostnaderna uppgår till 1 610 miljoner kronor. Nyttorna uppgår till 81 miljoner kronor. Kostnaden per capita motsvarar 10 102 kronor, vilket är i linje med rikssnittet. Nyttorna uppgår till 510 kronor per capita.

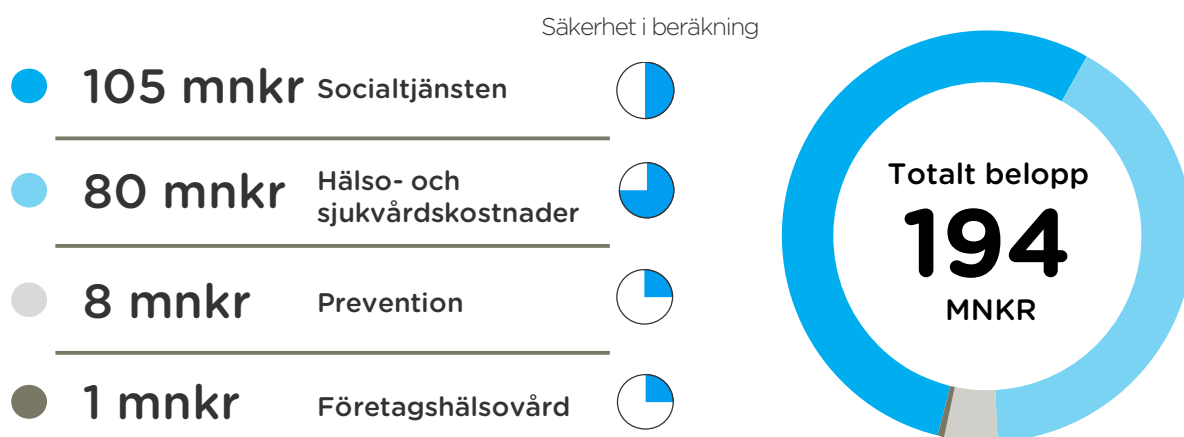

KOSTNADER

Vård och behandling

Kostnader för vård och behandling motsvarar de resurser som läggs på behandling av individer med alkoholrelaterade diagnoser. Kostnaderna uppstår framför allt i primärvården, öppenvården, slutenvården och socialtjänsten. Vi räknar även på kostnader för företagshälsovård, forskning och förebyggande arbete inom alkoholområdet.

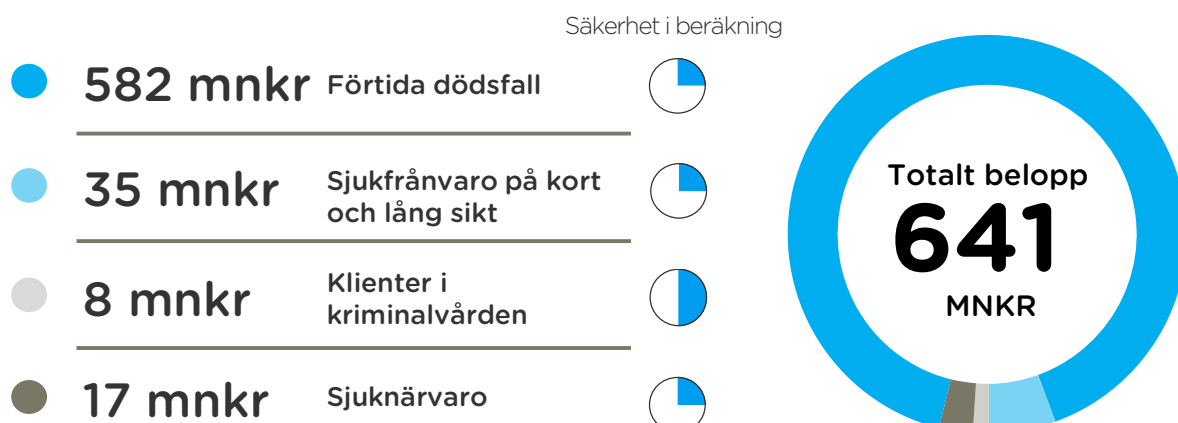
De samlade alkoholrelaterade kostnaderna för vård och behandling i Blekinge uppgår till 194 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 1 219 kronor per invånare i regionen. Det är fyra procent lägre kostnader än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna uppstår i socialtjänsten, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som utmärker Blekinge är att en relativt stor andel av kostnaderna per capita inom hälso- och sjukvården drivs av diagnoser som helt och hållet beror på alkoholkonsumtion (direkt alkoholrelaterade diagnoser).

Produktionsbortfall

De resurser samhället inte kan använda till följd av alkoholkonsumtion blir en kostnad och den kallar vi för produktionsbortfall. Produktionsbortfall består av nedsatt produktionsförmåga på jobbet till följd av bakfylla (sjuknärvaro), samt sjukfrånvaro på grund av att någon är sjukskriven eller dör i förtid av en alkoholrelaterad diagnos. I våra beräkningar ingår även produktionsbortfall för klienter inom kriminalvården som avtjänar fängelsestraff där alkohol på något sätt har haft med brottet att göra.

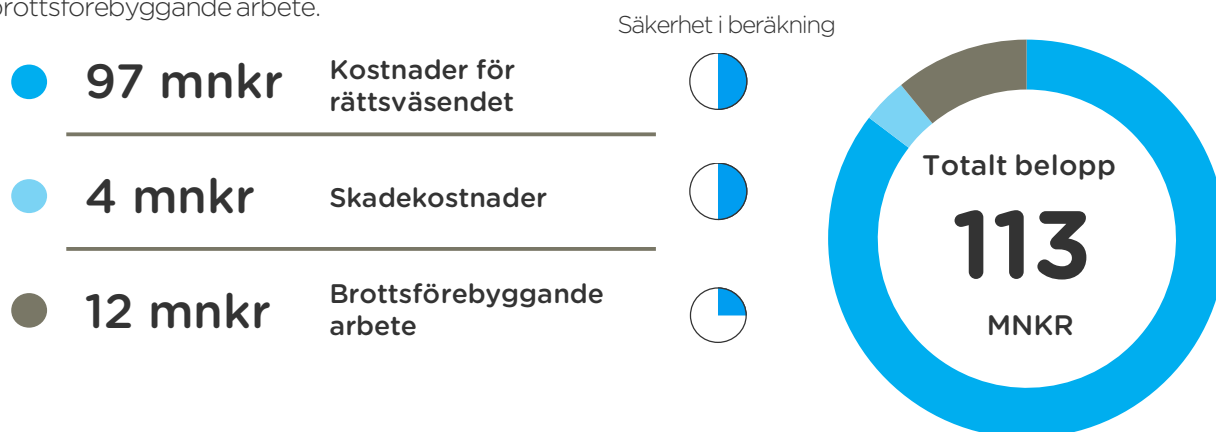
De samlade kostnaderna för produktionsbortfall i Blekinge uppgår till 641 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 4 025 kronor per invånare i regionen. Kostnaderna är nio procent högre än riksgenomsnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader för förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Att kostnaderna för produktionsbortfall är högre per invånare i Blekinge jämfört med riksgenomsnittet kan bero på att det skett fler förtida dödsfall per invånare i Blekinge än i andra regioner. Detta medför i sin tur att kostnaderna för produktionsbortfallet från förtida dödsfall blir högre.

KOSTNADER

Brottslighet

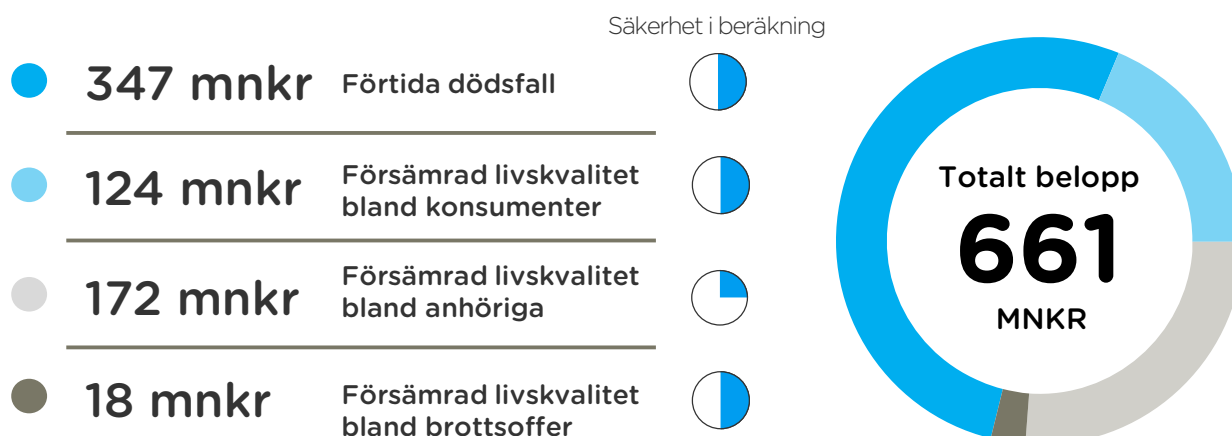
De kostnader som uppkommer till följd av alkoholrelaterad brottslighet uppstår både innan och efter ett alkoholrelaterat brott har begåtts. Vi har fångat upp de många led där kostnader uppstår genom att i beräkningarna inkludera både brottsförebyggande arbete, egendomskostnader och rättsväsendets kostnader. De samlade kostnaderna för alkoholrelaterad brottslighet i Blekinge är 113 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar 709 kronor per invånare i regionen. Detta är i linje med rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna gäller kostnader för rättsväsende, vilket stämmer överens med övriga regioner. Det som särskilt utmärker kostnaderna för alkoholrelaterad brottslighet i Blekinge är de höga kostnaderna per invånare för brottsförebyggande arbete.

Livskvalitet

Utöver direkta och indirekta kostnader uppstår även intangibla kostnader eller konsekvenser av alkoholkonsumtion. Intangibla kostnader har ingen direkt koppling till resurser, utan är värden på negativa konsekvenser som till exempel smärta och oro. Det gäller exempelvis lidande eller smärta som uppstår av sin egen eller en närståendes konsumtion av alkohol, för den som blir eller riskerar att bli utsatt för alkoholrelaterade brott, samt förlorad livskvalitet av förtida dödsfall.

Vi uppskattar de samlade intangibla kostnaderna av förlorad livskvalitet i Blekinge till 661 miljoner kronor (2017). Det motsvarar 4 149 kronor per invånare i regionen. Detta är strax under rikssnittet. Majoriteten av kostnaderna är kostnader av förtida dödsfall, vilket ligger i linje med övriga regioner. Det som särskilt utmärker de intangibla kostnaderna i Blekinge är de av förtida dödsfall, där Blekinge har den tredje högsta regionala kostnaden per invånare.

NYTTOR

Alkoholens nyttor delas upp i två huvudsakliga kategorier: ekonomiska spridningseffekter och konsumenternas upplevda nytta. De ekonomiska spridningseffekterna handlar i första hand om de fördelar som alkoholindustrin tillför samhällsekonomin i form av arbetstillfällen, produktionsvärde och handel. Konsumenternas upplevda nytta – som även kallas *konsumentsöverskott* – är konsumenternas subjektiva känsla av tillfredsställelse som uppstår när de dricker alkohol. Värderingen av alkoholens nytta görs under antagandet att alkoholkonsumtionen och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Därför kan nyttovärderingen vara negativ.

Vi uppskattar att alkoholens samlade nyttoeffekter i Blekinge uppgår till cirka 81 miljoner kronor (2017), vilket motsvarar cirka 510 kronor per invånare i regionen. Detta är cirka 33 procent under genomsnittet per invånare i Sverige. Nyttoeffekterna i Blekinge utgörs av konsumentöverskottet – det vill säga uppskattningen av konsumentens upplevda nytta – vilket också är fallet i andra regioner. Sett till nyttan utifrån perspektivet ekonomiska spridningseffekter, uppskattas istället en negativ nytta utifrån beräkningsantagandet att alkoholkonsumtion och dess produktion istället ersätts av konsumtion och produktion av nöjen och livsmedel. Med andra ord är de alkoholrelaterade näringarna som samlad sektor mindre viktig för Blekinges ekonomi än vad de är i många andra regioner.

SÄRSKILT OM REGIONENS ARBETE

Folkhälsoarbetet upplevs ha blivit allt mer prioriterat

Enligt företrädare från Region Blekinge har folkhälsoarbetet utvecklats positivt de senaste åren. Folkhälsa var det första området som regionen utvecklade en samverkan kring inom ramen för ANDT-arbetet och bedöms ha vuxit sig starkt. Polisen, Tullverket och Trafikverket har bland annat utvecklat samverkansstrukturer för att arbeta förebyggande inom alkoholområdet.

Företrädare från regionen lyfter även fram att vården har börjat arbeta mer aktivt med att identifiera riskbruk hos individer och ser det inte längre som tabu att ställa frågor om alkoholkonsumtion. Regionen har dessutom tagit fram utbildningar för all vårdpersonal om att ställa frågor om alkoholkonsumtion till patienter. Sedan barnkonventionen blev lag har barnrättsperspektivet inkluderats i vårdens arbete. Det handlar framförallt om arbetet med barn som bor i familjer som har ett osunt/riskfyllt alkoholbruk.

Samverkan inom ramen för ANDT

Samverkansfrågorna bedöms genomsyra ANDT-arbetet då kommunerna, regionen och länsstyrelsen träffas regelbundet. Fokus för den regionala samverkan rör bland annat ungdomar och de genomför även riktade insatser till områden med särskilda utmaningar. Det pågår även ett arbete med att etablera familjecentraler i kommunerna. En kommun som har kommit särskilt långt i det arbetet är Karlskrona, där beslut tagits om att skapa en familjecentral där socialtjänst, kuratorer, barnhälsovård samt annan hälsosjukvård samverkar. Dessutom är skolan involverad. Samtidigt lyfter företrädare från regionen fram att samverkan tar tid att utveckla eftersom många intressenter berörs och det tar tid att skapa samsyn.

Samverkan lyfts även fram som centralt i Blekinge läns ANDT-strategi. Det framkommer att det huvudsakliga syftet med länsstrategin är att förverkliga de nationella ANDT-politiska målen i Blekinge genom att skapa en gemensam plattform för arbetet där länet genom samverkan, tydliggörande av roller och nyttjande av länets kompetens kan skapa ett långsiktigt och hållbart ANDT-förebyggande arbete.¹

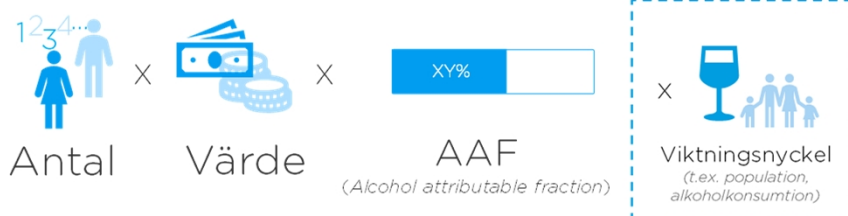
¹Blekingesamverkan mot Droger "Länsstrategi ANDT, Alkohol, narkotika, dopning och tobak, Blekinge län 2016-2020"
Bildkälla: Drahomir Postebý Mac, unsplash.com

MER OM STUDIEN

Den här studien tar sin utgångspunkt i Rambolls studie från 2019, Alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser, som är den senaste studien som har uppskattat alkoholens samhällsekonomiska konsekvenser på nationell nivå. Vi har utgått till stor del från samma data och statistik som i Rambolls studie från 2019, men fördelat dem på respektive region

Så här har vi räknat

Vi har i huvudsak använt oss av metoden cost-of-illness, COI, i våra beräkningar. Syftet med metoden är att identifiera skadliga effekter av alkoholkonsumtion, kvantifiera dem och ge dem ett värde i kronor och ören. I vår studie har vi även tagit hänsyn till positiva effekter på liknande sätt, exempelvis genom att ta hänsyn till arbetstillfällen inom näringar som säljer alkohol och relaterade varor. De ekonomiska spridningseffekterna av alkoholkonsumtion har beräknats genom input-output-analys. Individens nytta från konsumtion har vi värderat genom välfärdsanalys.

Vi har huvudsakligen baserat våra beräkningar på tre parametrar: antal, värde och AAF. AAF står för *Alcohol attributable fraction* och anger andelen av konsekvenserna som är alkoholrelaterade.

För att beräkna de regionala konsekvenserna har vi använt oss av regionala siffror t.ex. antal sjukdomsfall, brott eller dödsfall. Men vi har också använt *värdet* av kostnaderna t.ex. kostnaden för ett vårdtillfälle i en region. I de fall regional uppdelning i data saknas har vi använt oss av olika parametrar för att vikta det nationella resultatet.

Det finns osäkerheter i beräkningarna

Inom varje område har vi bedömt hur hög validiteten är i beräkningarna. Validiteten ger oss en uppfattning om hur väl beräkningarna visar alkoholens samlade konsekvenser. Vi har då bedömt hur väl beräkningarna fångar in fullständigheten och reliabiliteten i det som vi försöker att beräkna. Fullständigheten gäller hur heltäckande resultaten är, det vill säga om vi tar hänsyn till alla kostnader respektive nyttor. Reliabiliteten gäller hur tillförlitliga våra beräkningar är. Om våra beräkningar bygger på exakta kostnadsuppskattningar är reliabiliteten hög. Om vi har behövt göra många antaganden är reliabiliteten låg.

